

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

25 ноември 2020 година ^{* i}

[Текст, поправен с определение от 20 януари 2021 година]

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Директива 93/13/ЕИО — Последици от установяването на неравноправния характер на клауза — Заместване на неравноправната клауза — Начин на изчисляване на променливия лихвен процент — Допустимост — Насочване на страните към преговори“

По дело C-269/19

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Curtea de Apel Cluj (Апелативен съд Клуж, Румъния) с акт от 27 февруари 2019 г., постъпил в Съда на 29 март 2019 г., в рамките на производство по дело

Banca B. SA

срещу

A.A.A.

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: J.-C. Bonichot, председател на състава, L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan и N. Jääskinen (докладчик), съдии,

генерален адвокат: G. Pitruzzella,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и след отправената към страните в главното производство и към заинтересованите субекти по член 23 от Статута на Съда на Европейския съюз покана да отговорят писмено на поставените от Съда въпроси,

като има предвид становищата, представени:

- за Banca B. SA, от R. Trăilescu, I.-C. Șerban, D. Cristea и E. Tudose, avocați,
- за A.A.A., от C. Neamț, avocată,

[Поправено с определение от 20 януари 2021 г.]

* Език на производството: румънски.

- за румънското правителство, първоначално от C.-R. Canțăr, E. Gane, O.-C. Ichim и L. Lițu, впоследствие от E. Gane, O.-C. Ichim и L. Lițu, в качеството на представители,
- за правителството на Обединеното кралство, от Z. Lavery и S. Brandon, в качеството на представители, подпомагани от A. Howard, barrister,

[Поправено с определение от 20 януари 2021 г.]

- за Европейската комисия, от C. Gheorghiu и M. N. Ruiz García, в качеството на представители,
- предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между Banca B. SA, банкова институция, и A.A.A. относно твърдения неравноправен характер и абсолютната недействителност на няколко клаузи в договор за отпускане на потребителски кредит, сключен от A.A.A. с тази институция.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 От двадесет и четвърто съображение от Директива 93/13 следва, че съдилищата и административните органи на държавите членки трябва да разполагат с адекватни и ефективни средства да наложат преустановяването на включването на неравноправни клаузи в потребителски договори.
- 4 Член 3, параграф 1 от тази директива гласи:

„В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, [тя] се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

- 5 Съгласно член 6, параграф 1 от посочената директива:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

- 6 Член 7, параграф 1 от същата директива предвижда:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Румънското право

- 7 Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori (Закон № 193/2000 относно неравноправните клаузи в договорите, сключени между продавачи или доставчици и потребители, наричан по-нататък „Закон № 193/2000“) транспонира Директива 93/13 в румънското право.
- 8 Съгласно разпоредбите на член 6 от Закон № 193/2000 неравноправните клаузи, съдържащи се в договора, и установени лично или чрез законово оправомощените органи, не произвеждат действие за потребителя, а договорът ще продължи да бъде изпълняван със съгласието на потребителя само ако след тяхното отстраняване неговото изпълнение може да продължи.
- 9 Съгласно член 7 от посочения закон, доколкото договорът не може повече да произвежда действие след отстраняването на считаните за неравноправни клаузи, потребителят има право да иска разваляне на договора, като евентуално може да претендира обезщетение за вреди.
- 10 Член 9с от Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția Consumatorilor (Правителствено постановление № 21/1992 за защита на потребителите) е въведен с член II, точка 9 от Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 174/2008 (Извънредно правителствено постановление № 174/2008) и предвижда, че при сключените с потребителите договори доставчиците на финансови услуги са длъжни да спазват следните правила, изложени в буква g):

„за договорите за кредит с променлив лихвен процент се прилагат следните правила:

1. промяната на лихвения процент трябва да е независима от волята на доставчика на финансови услуги и да е свързана с посочените в договора колебания на проверимите референтни индекси или със законодателните промени, които налагат подобно изменение;
2. лихвеният процент може да се променя в зависимост от референтния лихвен процент на доставчика на финансови услуги, при условие че той е единен за всички предлагани от въпросния икономически оператор финансови продукти, предназначени за физически лица, и че не се увеличава над определено договорно установено равнище“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 11 На 5 юни 2007 г. А.А.А. сключва с Банка В. договор за отпускане на потребителски кредит. Този договор е обезпечен с първа по ред ипотека в размер на 182 222 EUR, от които 179 000 EUR съответстват на т.нар. „Maxicredit“, потребителски кредит при фиксиран лихвен процент в продължение на една година, а 3222 EUR — на комисионата за отпускане на заема за срок от 300 месеца.

- 12 От акта за преюдициално запитване е видно, че към посочения договор са приложими следните договорни клаузи:
- член 5 от разглеждания договор за кредит предвижда годишен лихвен процент в размер на 7,4 % за първата година на кредита, а след това актуален лихвен процент, съответстващ на обявления в помещенията на банковата институция референтен променлив лихвен процент, увеличен с 1,5 процентни пункта,
 - съгласно член 2.6 от приложените към този договор общи условия за отпускане на кредит за срока на кредита актуалният лихвен процент може да се променя в зависимост от развитието на „индивидуалното обслужване на дълга от клиента“ към тази институция,
 - съгласно член 2.10, буква а) от тези общи условия за срока на кредита банковата институция може да изменя лихвите без съгласието на кредитополучателя в зависимост от разходите за финансирането на кредита, като новият лихвен процент се прилага от датата на изменението му за остатъка от кредита. Изменението на променливия лихвен процент води до преизчисляване на дължимите лихви,
 - съгласно член 2.10, буква б) от посочените общи условия за кредитите с променлив лихвен процент, определен в зависимост от референтен индекс LIBOR или Euribor, лихвеният процент може да се променя в зависимост от промяната на този индекс,
 - съгласно член 2.11 от същите общи условия новият лихвен процент, който се преразглежда на всеки шест месеца, се обявява в помещенията на банковата институция, считано от датата на прилагане на изменението, а произтичащият от това лихвен процент се прилага за наличния към датата на промяната остатък от кредита,
 - в хипотезата на кредитни линии кредитополучателят узнава за промяната на годишния лихвен процент, както и за актуализирания погасителен план с препоръчано писмо с обратна разписка или чрез извлечение от сметката, предоставено безплатно на кредитополучателя на гишетата на банковата институция,
 - ако след промяната на лихвения процент от тази институция кредитополучателят не върне остатъка от кредита и лихвите по него в срок от 10 дни, считано от датата на узнаването, се счита, че той е приел новия лихвен процент.
- 13 На 9 юни 2017 г. А.А.А. предявява иск срещу Banca B. пред Tribunalul Specializat Cluj (Специализиран съд Клуж, Румъния), като иска да се установят неравноправният характер и съответно абсолютната недействителност на клаузите на разглеждания договор за кредит, които се отнасят до променливия лихвен процент, и вследствие на това да се отмени изготвеният въз основа на тези клаузи погасителен план. Той иска също така тази юрисдикция да разпорежи на ответника да измени посочените клаузи и да го осъди да върне получените в повече суми поради установяването на неравноправния характер на тези клаузи. Пред посочената юрисдикция А.А.А. поддържа по-специално че разглежданите клаузи позволяват на Banca B. да изменя произволно размера на този лихвен процент, като по този начин накърнява законните му интереси в качеството му на потребител.
- 14 С решение от 23 януари 2018 г. посочената юрисдикция частично уважава иска на А.А.А. По-специално тя обявява частичната абсолютна недействителност на клаузата по член 5 от разглеждания договор за кредит, в частта относно механизма за определяне на променливия лихвен процент, съгласно която актуалният лихвен процент съответства на обявления в помещенията на банковата институция референтен променлив лихвен процент, както и на посочените в точка 12 от настоящото решение член 2.6, член 2.10, буква а) и член 2.11. Установена е абсолютната недействителност на клаузата, съдържаща се в член 2.10, буква б) от

посочения договор, тъй като банковата институция има само възможността, а не и задължението да измени променливия лихвен процент в зависимост от посочените в договора референтни индекси, т.е. LIBOR или Euribor.

- 15 Освен това посочената юрисдикция разпорежда на Banca B. да уточни съдържанието на клаузата относно лихвите по разглеждания договор за кредит, като определи съгласно указанията на тази юрисдикция елементите и размера на тези лихви. От една страна, предвиденият в член 5 от договора марж трябва да бъде определен в размер на 1,5 процентни пункта, увеличен с шестмесечен индекс Euribor. От друга страна, начинът на изменение на лихвения процент трябва да зависи само от шестмесечните референтни индекси Euribor с фиксиран от банковата институция марж, който може да бъде променен само с писменото съгласие на страните, така че изменението на лихвения процент зависи от измененията на шестмесечния индекс Euribor.
- 16 Според Tribunalul Specializat Cluj (Специализиран съд Клуж) неприлагането на клаузата, която предоставя на банковата институция изключителното право да контролира механизма за коригиране на променливия лихвен процент, без да се уточнят последиците от тази констатация, на практика водело до изменение на договора, тъй като лихвеният процент щял да бъде определен в размера, приложим през първата година от кредита. Подобно положение било особено благоприятно за продавача или доставчика и обезсмисляло всички преговори по този въпрос между страните по договора. Освен това посочената юрисдикция отбелязва, че установяването на фиксиран лихвен процент представлявало изменение на договора, което противоречи на съгласието на страните, договорили променлив лихвен процент, както и на разпоредбите на член 969 от Гражданския кодекс, установяващи принципа за изпълнение на договорните задължения (*pacta sunt servanda*).
- 17 В допълнение, тъй като към момента на сключване на разглеждания договор за кредит е липсвала национална разпоредба, която да урежда определянето на лихвения процент по договорите за ипотечен кредит, Tribunalul Specializat Cluj (Специализиран съд Клуж) прилага по аналогия посочените в точка 10 от настоящото решение законодателни разпоредби относно начина за определяне на лихвения процент, които не са били приложими *ratione temporis* по настоящото дело.
- 18 На 15 октомври 2018 г. Banca B. обжалва това решение пред запитващата юрисдикция, Curtea de Apel Cluj (Апелативен съд Клуж, Румъния).
- 19 Пред тази юрисдикция Banca B. изтъква по същество, че първоинстанционният съд е изменил метода за изчисляване на разглеждания лихвен процент за целия срок на кредита, като не е зачетел волята на страните при сключването на разглеждания договор за кредит. Произнасяйки се по този начин, той превишил правомощията на съдебната власт и не се съобразил с неотдавнашната практика на Съда. Banca B. поддържа също, че първоинстанционният съд неправилно е основал решението си на разпоредби, които не са били в сила към момента на сключването на този договор.
- 20 Запитващата юрисдикция посочва, че румънските съдилища са тълкували и прилагали по различен начин член 6 от Закон № 193/2000, който транспонира в румънското право член 6 от Директива 93/13, по-специално що се отнася до определянето на последиците от констатирането на неравноправния характер на клаузите, установяващи механизма за определяне на променливия лихвен процент въз основа на непрозрачни критерии.
- 21 Тъй като договор за кредит, сключен от потребител с продавач или доставчик, не може да продължи да се изпълнява от правна гледна точка, когато продавачът или доставчикът загуби правото си да получава лихви, част от съдилищата считат, че страните по договора следва да договорят добросъвестно, реално и ефективно клаузата относно начина на определяне на лихвения процент, така че сключеният от тях договор да може да продължи да съществува.

Други съдилища постановяват след изтичане на срока, за който е предвиден фиксиран лихвен процент, прилагането на лихвен процент, състоящ се от уговорения в договора за кредит фиксиран марж, считано от втората година на заема, увеличен с обективен, прозрачен и проверим индекс, какъвто е Euribor. В съдебната практика съществува и тенденция, съобразно която, считано от втората година, лихвите се състоят само от уговорения в договора фиксиран марж, който продължава да се прилага. Накрая, някои съдилища считат, че трябва да продължи да се прилага клаузата относно начина на изчисляване на приложимия за първата година лихвен процент.

22 Според запитващата юрисдикция определянето на последиците, които следва да се изведат от констатацията на неравноправния характер на клауза, установяваща механизма за определяне на променливия лихвен процент, е от съществено значение за разрешаването на висящия пред нея спор. От една страна, това определяне е необходимо, за да се установи за в бъдеще приложимият лихвен процент в правоотношението на страните по договора. От друга страна, то е необходимо, за да може тази юрисдикция да се произнесе по искането на A.A.A. Banca B. да бъде осъдена да възстанови получената в повече лихва. По-конкретно следва да се определи дали полученото в повече съответства на разликата между действително платените от потребителя лихви и лихвите, изчислени въз основа на марж, определен в размер на 1,5 пункта, увеличен с шестмесечен индекс Euribor, след първата година на кредита, на разликата между действително платените от него лихви и лихвите, изчислени въз основа на фиксирания процент, установен за първата година от кредита, или на разликата между действително платените лихви и определения от съда лихвен процент с оглед на фактическите обстоятелства по договора.

23 При тези условия Curtea de Apel Cluj (Апелативен съд, Клуж) решава да спре делото и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Трябва ли член 6, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкува в смисъл, че след констатирането на неравноправния характер на клауза, в която се установява механизмът за определяне на променливия лихвен процент по формулата „фиксиран марж, увеличен с референтен лихвен процент, прилаган от банката въз основа на непрозрачни критерии“, в договор за кредит с фиксиран лихвен процент единствено за първата година и определян съгласно посочената формула променлив лихвен процент за следващите години, допуска националният съд да измени договора, като установи метод за изчисляване на променливата лихва въз основа на прозрачни референтни индекси (LIBOR/Euribor) и фиксирания марж на банката с оглед на обстоятелствата от фактическа страна, посочени в договора за кредит, за да гарантира по-добра защита на потребителя?
- 2) Ако отговорът на първия въпрос е отрицателен, трябва ли член 6, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкува в смисъл, че след констатирането на неравноправния характер на клауза като посочената по-горе допуска националният съд да приложи по съдебен ред фиксиран лихвен процент, определен въз основа на фиксирания марж, предвиден за втората година на изпълнение на договора или на фиксирания лихвен процент, предвиден за първата година?
- 3) Ако отговорът на втория въпрос е отрицателен, трябва ли член 6, параграф 1 от Директива [93/13] и принципът на ефективност да се тълкуват в смисъл, че след констатирането на неравноправния характер на клауза като посочената по-горе, не допускат националният съд да разпорежи на страните да водят преговори за определяне на новия лихвен процент, без да определи рамка за тези преговори?
- 4) Ако отговорът на третия въпрос е отрицателен, кои са възможните способности за гарантиране на защита на потребителите в съответствие с разпоредбите на член 6, параграф 1 от Директива [93/13]?“.

По преюдициалните въпроси

- 24 В самото начало следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда задачата на последния е да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът трябва да преформулира въпросите, които са му зададени (решения от 7 август 2018 г., *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, т. 34 и от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 27).
- 25 В това отношение е важно да се уточни, че по настоящото дело на Съда не е поставен въпрос относно критериите за преценка на неравноправния характер на клаузите, уреждащи механизма за определяне на променливия лихвен процент по разглеждания договор за кредит. Напротив, поставените по настоящото дело въпроси се отнасят единствено до последиците от констатирането на неравноправния характер на такива договорни клаузи.
- 26 За да се предостави полезен отговор на запитващата юрисдикция, е целесъобразно също така да се приеме, че с посочените въпроси, които следва да се разгледат заедно, тази юрисдикция иска по същество да се установи дали член 6, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че след констатирането на неравноправния характер на клаузите, които установяват механизма за определяне на променливия лихвен процент в договор за кредит като разглеждания в главното производство, когато този договор не може да се изпълнява след премахването на съответните неравноправни клаузи, и няма диспозитивна разпоредаба от националното право, която може да замести въпросните клаузи, посочената разпоредаба не допуска националният съд да определи нов начин за изчисляване на лихвения процент или да прикани страните да водят преговори за определянето на нов начин за изчисляване на този процент, без да определи рамка за тези преговори.
- 27 За да се отговори на този въпрос, най-напред следва да се припомнят произтичащите от Директива 93/13 съобразно нейното тълкуване от Съда основания за защита на потребителите в областта на договорните клаузи с неравноправен характер.
- 28 Въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента на информираност, като това положение води до приемането от негова страна на условията, установени предварително от продавача или доставчика, без да може да повлияе на съдържанието им. С оглед на това положение на по-слаба страна посочената директива задължава държавите членки да предвидят механизъм, който да гарантира, че всяка договорна клауза, която не е индивидуално договорена, подлежи на контрол, за да се прецени евентуалният ѝ неравноправен характер (решение от 3 октомври 2019 г., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, т. 37 и цитираната съдебна практика).
- 29 В този контекст съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13 националният съд е длъжен да не прилага неравноправните клаузи, така че те да нямат задължителна сила за потребителя, освен ако потребителят се противопостави на това (вж. в този смисъл решение от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 58 и цитираната съдебна практика). Договорът трябва обаче да продължи да се изпълнява без друго изменение освен произтичащото от премахването на неравноправните клаузи, доколкото съгласно нормите на вътрешното право съществува правна възможност така да се запази договорът (вж. по-специално решение от 5 юни 2019 г., *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, т. 42 и цитираната съдебна практика).

- 30 Следователно, когато националният съд констатира недействителността на неравноправна клауза в договор, сключен между продавач или доставчик и потребител, този съд не може да допълни договора, като измени съдържанието на тази клауза (вж. в този смисъл решение от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 59 и цитираната съдебна практика).
- 31 Всъщност Съдът е приел, че ако на националният съд се позволи да изменя съдържанието на неравноправните клаузи, съдържащи се в такъв договор, това правомощие може да навреди на постигането на дългосрочната цел, предвидена в член 7 от Директива 93/13. Това правомощие би способствало за премахването на възпиращия ефект, упражняван върху продавачите и доставчиците чрез самото неприлагане на такива неравноправни клаузи спрямо потребителя, тъй като продавачите и доставчиците биха останали изкушени да използват посочените клаузи, ако знаят, че дори и последните да бъдат обявени за недействителни, договорът все пак ще може да бъде допълнен в нужната степен от националният съд, така че да се гарантират интересите на тези продавачи и доставчици (решения от 14 юни 2012 г., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, т. 69, от 30 април 2014 г., *Kásler и Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, т. 79, от 26 март 2019 г., *Abanca Corporación Bancaria и Bankia*, C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 54 и от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 60).
- 32 Съдът обаче приема, че когато договор, сключен между продавач или доставчик и потребител, не може да продължи да се изпълнява след премахването на неравноправна клауза, член 6, параграф 1 от Директива 93/13 допуска възможността националният съд въз основа на принципи от договорното право да премахне неравноправната клауза, като я замести с диспозитивна разпоредба от националното право в хипотези, при които обявяването на неравноправната клауза за недействителна би задължило съда да обяви недействителността на целия договор, излагайки по този начин потребителя на особено неблагоприятни последици, поради което последният би се оказал наказан (вж. по-специално решения от 30 април 2014 г., *Kásler и Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, т. 80 и 83, от 26 март 2019 г., *Abanca Corporación Bancaria и Bankia*, C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 56, от 3 октомври 2020 г., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, т. 48 и от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 61).
- 33 Такова заместване е напълно оправдано с оглед на целта на Директива 93/13. То всъщност съответства на целта на член 6, параграф 1 от Директива 93/13, тъй като с тази разпоредба се цели заместване на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях, а не обявяване на недействителността на всички договори, съдържащи неравноправни клаузи (вж. по-специално решения от 30 април 2014 г., *Kásler и Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, т. 81 и 82 и цитираната съдебна практика, от 26 март 2019 г., *Abanca Corporación Bancaria и Bankia*, C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 57 и от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 62).
- 34 Ако в положение като описаното в точка 32 от настоящото решение националният съд не може да замести неравноправна клауза с диспозитивна разпоредба от националното право, а е длъжен да обяви целия договор за недействителен, потребителят може да бъде изложен на особено неблагоприятни последици, като по този начин възпиращото въздействие, произтичащо от обявяването на договора за недействителен, би било застрашено. Всъщност при договор за кредит такава недействителност поначало би довела до незабавна изискуемост на остатъка от сумата по кредита в размери, които има опасност да надхвърлят финансовите възможности на потребителя, и поради това с нея би се стигнало до наказване на потребителя, а не на кредитодателя, който съответно няма да бъде възпрян да включва такива клаузи в предлаганите от него договори (вж. по-специално решения от 30 април 2014 г., *Kásler и Káslerné Rábai*,

C-26/13, EU:C:2014:282, т. 83 и 84, от 26 март 2019 г., Abanca Corporación Bancaria и Bankia, C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 58 и от 3 март 2020 г., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 63).

- 35 Освен това Съдът е постановил също, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 не допуска запълването на празнотите в договор, предизвикани от премахването на съдържащите се в него неравноправни клаузи, единствено въз основа на национални разпоредби с общ характер, които не са били предмет на специална преценка от страна на законодателя, за да се установи равновесие между всички права и задължения на съдоговорителите, и които поради това не се ползват от презумпцията за липса на неравноправен характер, предвиждаща, че предвидените в правен акт последици, се допълват по-специално с последиците, произтичащи от принципа на справедливост или обичаите, и които не са нито диспозитивни разпоредби, нито разпоредби, приложими при съгласие на страните по договора (решение от 3 октомври 2019 г., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, т. 61 и 62).
- 36 В случая запитващата юрисдикция иска от Съда да установи какви правомощия предоставя член 6, параграф 1 от Директива 93/13 на националния съд, в случай че договорът не би могъл да се изпълнява без неравноправните клаузи, но националният съд не би могъл да замени тези клаузи с диспозитивна разпоредба от националното право.
- 37 Макар текстът на член 6, параграф 1 от Директива 93/13 да не съдържа никакво указание в това отношение, трябва да се подчертае, че целта на Директива 93/13 е да предостави високо равнище на защита на потребителите. Законодателят на Съюза по-конкретно изрично посочва в член 7 от Директива 93/13 във връзка с двадесет и четвърто съображение от нея, че по-специално съдебните органи трябва да разполагат с адекватни и ефективни средства да наложат преустановяването на включването на неравноправни клаузи в потребителски договори.
- 38 От тази гледна точка, както следва от съдебната практика, цитирана в точки 31—34 от настоящото решение, последиците, които следва да се изведат от констатирането на неравноправния характер на клауза, съдържаща се в договор, сключен между продавач или доставчик и потребител, трябва да позволяват постигането на две цели. От една страна, съдът трябва да гарантира възможността да се възстанови равенството между страните по договора, което би било застрашено от прилагането на неравноправна клауза спрямо потребителя. От друга страна, той следва да се увери, че продавачът или доставчикът ще бъде разубеден да включва такива клаузи в договорите, които предлага на потребителите.
- 39 Директива 93/13 обаче няма за цел да препоръча еднакви решения, що се отнася до последиците, които следва да се изведат от констатирането на неравноправния характер на договорна клауза. Ето защо, доколкото съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13 неравноправните клаузи не могат да обвържат потребителите, тези цели могат да бъдат постигнати, в зависимост от случая и националната правна уредба, чрез самото неприлагане на съответната неравноправна клауза спрямо потребителя или, когато договорът не би могъл да се изпълни без тази клауза, чрез заместването ѝ с диспозитивни разпоредби от националното право.
- 40 Тези последици от констатирането на неравноправния характер на договорна клауза обаче нямат изчерпателен характер.
- 41 Така, когато националният съд счита, че съгласно облигационното право разглежданият договор за кредит не може да се изпълнява след премахването на съответните неравноправни клаузи и когато не съществува никаква диспозитивна разпоредба от националното право или приложима в случай на съгласие на страните по договора разпоредба, която може да замести тези клаузи, следва да се приеме, че доколкото потребителят не е изразил желанието си да запази

неравноправните клаузи, и обявяването на договора за недействителен би довело до особено неблагоприятни последици за потребителя, високото равнище на защита на потребителя, което трябва да се осигури съгласно Директива 93/13, изисква националният съд, като има предвид цялото вътрешно право, да вземе всички необходими мерки, за да защити потребителя от особено неблагоприятните последици, които би могло да породят обявяването на недействителността на разглеждания договор за кредит, по-специално поради незабавната изискуемост на вземането на продавача или доставчика спрямо него, за да се възстанови действителното равновесие между реципрочните права и задължения на съдоговорителите.

- 42 В това отношение следва да се уточни, че при обстоятелства като разглежданите в главното производство няма никаква пречка по-конкретно националният съд да прикани страните да водят преговори за определянето на условията за изчисляване на лихвения процент, стига да определи рамката за тези преговори и те да имат за цел установяването на действително равновесие между правата и задълженията на съдоговорителите, при което се взема по-специално предвид целта за защита на потребителя, залегнала в основата на Директива 93/13.
- 43 Всъщност, както Съдът вече е припомнил, националният съд е длъжен, доколкото е възможно, да приложи вътрешното си право по такъв начин, че да се изведат всички последици, произтичащи съгласно националното право от констатирането на неравноправния характер на разглежданата клауза, за да се постигне определеният в член 6, параграф 1 от тази директива резултат, а именно потребителят да не е обвързан от неравноправна клауза (вж. в този смисъл решение от 30 май 2013 г., *Jörös*, C-397/11, EU:C:2013:340, т. 52 и 53). Същото важи и когато след констатирането на неравноправния характер на дадена клауза трябва да се определят последиците, които следва да се изведат от тази констатация, за да се осигури високо равнище на защита на потребителите в съответствие с целта на тази директива.
- 44 Важно е обаче да се уточни, че правомощията на съда не могат да се разпростират извън строго необходимото, за да се възстанови договорното равновесие между страните по договора и по този начин да се защити потребителят от особено неблагоприятните последици, които обявяването на недействителността на разглеждания договор за кредит би могла да предизвика. Всъщност, ако на съда е позволено да изменя или да смекчава свободно съдържанието на неравноправните клаузи, това правомощие би могло да застраши постигането на всички цели, посочени в точка 38 от настоящото решение.
- 45 По изложените съображения на поставените въпроси следва да се отговори, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че след констатирането на неравноправния характер на клаузите, установяващи механизма за определяне на променливия лихвен процент в договор за кредит като разглеждания в главното производство, и когато този договор не може да се изпълнява след премахването на съответните неравноправни клаузи, обявяването на посочения договор за недействителен би имало особено неблагоприятни последици за потребителя и не съществува никаква диспозитивна разпоредба от националното право, националният съд трябва, като вземе предвид цялото вътрешно право, да вземе всички необходими мерки, за да защити потребителя от особено неблагоприятните последици, които би могло да породят обявяването на посочения договор за недействителен. При обстоятелства като разглежданите в главното производство няма никаква пречка по-конкретно националният съд да прикани страните да водят преговори за определянето на условията за изчисляване на лихвения процент, стига да определи рамката за тези преговори и те да имат за цел установяването на действително равновесие между правата и задълженията на съдоговорителите, при което се взема по-специално предвид целта за защита на потребителя, залегнала в основата на Директива 93/13.

По съдебните разноси

- 46 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкува в смисъл, че след констатирането на неравноправния характер на клаузите, установяващи механизма за определяне на променливия лихвен процент в договор за кредит като разглеждания в главното производство, и когато този договор не може да се изпълнява след премахването на съответните неравноправни клаузи, обявяването на посочения договор за недействителен би имало особено неблагоприятни последици за потребителя и не съществува никаква диспозитивна разпоредаба от националното право, националният съд трябва, като вземе предвид цялото вътрешно право, да вземе всички необходими мерки, за да защити потребителя от особено неблагоприятните последици, които би могло да породят обявяването на посочения договор за недействителен. При обстоятелства като разглежданите в главното производство няма никаква пречка по-конкретно националният съд да прикани страните да водят преговори за определянето на условията за изчисляване на лихвения процент, стига да определи рамката за тези преговори и те да имат за цел установяването на действително равновесие между правата и задълженията на съдоговорителите, при което се взема по-специално предвид целта за защита на потребителя, залегнала в основата на Директива 93/13.

Подписи

i — След първоначалната електронна публикация на този текст е направено изменение в представителите на страните.